

VI. TOLDALEK.

Az itt következő tudósítás eltévedvén, elébb nem szolgálhattunk kinyomtattatásával: —

Eger, Febr. 20-kán 1808. Ezen folyó hónapnaknak 15-dik és 16-dik napjaiban megesett nálunk a' fényes Instellatio; semmit el nem mulatott a' város, a' mi csak tehetségében állott, az uj Érseknek, Nagy Szalathyai Baró Fischer István eö Excellentiájának megtisztelésére. Öregbítette ezen tiszteletet egy érdemes Hazánkfia Fő Tisztelendő Török Josef Rimafömbati volt Plebanos, a' kit eö Felsége az ő nagy érdemeiért még tavaly 500 f. esztendei penzióval és Abbási méltosággal méltoztatott kegyelmesen megajándékozni. Ezen derék Hazánkfia (minthogy esméretes jó Poéta is) olly felséges versekkel tisztelte-meg Ersek eö Excellentiáját, hogy az egész ide gyült minden renden lévő sokaságtól is megnyerte érdemlett ditséretét, 's ugyan azért méltónak itélem arra lenni, hogy a' M. Kurir által a' két Magyar Hazával közöltessék.

Excellentissimo

DOMINO STEPHANO

e Liberis Baronibus

F I S C H E R

Archi-Episcopalem Cathedram Agriensem et Praesidium incliti comitatus hevesiensis adeunti

XVI. Februarii M. D. CCCVIII.

I. T. Civis Agriensis.

Subjectis Placidus, pauperibusque Pius.

Ex manna: Rom:

)

Aemula Romanae pietatis, et alma verendi
 Pontificis sedes, Agria tolle caput.
 Est hodie color aurorae magis igneus: an non
 Haec Dea sic oriens fausta venire solet?
 Cerne coronatis sol ut super astra caballis
 Surgat, et ut plausus incitet ille Tuos.
 Aspice, fortunae melioris ut undique ludant
 Omina, Laetitiae quae dare vela jubent.
 Nectarei colles, et Rex Aegidius horum, *)
 Adtollunt roseis tempora vincta botris.
 Teque secans mediam fluvius tumet altior undis,
 Atque suis aliquid dulce susurrat aquis.
 Agria vicisti! Duo Numina, Caesar, et astra
 Littus ad optatum jam Tua vota vehunt.
 Sidera vix subiit, vix haec mortalia liquit,
 Spiritus ille ingens Praesulis ante Tui.
 Pectora ne quatiās Tua, nevé vel orba voceris;
 Caesaris, et caeli gratia rara facit.
 Nampe Tibi magno major pro Praesule Praesul
 Oh! nimium felix Agria jam datus est.
 Illius ante tamen, quam nomen amabile pandam,
 Plausus Te tota volvere mente decet
 Porta triumphalis, quam Lucidus ambiat arcus,
 Daedalea jam nunc arte paranda Tibi.
 Splendidior festos populi pars plaudat ad ignes,
 Et veneranda novi Praesulis acta canat.
 De tectis rubra vina ruant, recreantia maestos,
 Compita perque Urbis cuncta triumphus eat.
 Praesulis hos Archi Majestas poscit honores;
 Testis et animi pompa futura Tui.

*) Mons Civitati imminens majestatis, et celebra-
 tissimi vini rubri plenus.

Denique dum Fischer venit hanc Pater Urbis in
Urbem,

Quem facies, splendor non satis ullus erit.

Scilicet in Stephano Praesul Tibi contigit Ille,
Singula, quem virtus vendicat esse suum.

Quem Tua spondebat sibi spes, quem vota famebant.
Agraria! quem fueras Ipsa datura Tibi.

Te cui, Quemve Tibi dudum sic Numina jungunt:
Sit magis ut natus, quam datus Ille Tibi.

Sidus adhuc juvenile nisi, tantumque tenellus
Flos fuit, in gremium venit ut Ille Tuum.

Sed teneri jam magna Tibi fragrantis floris,
Visaque Lux ipso sidere major erat

Hic ita Aristotelis Stephanus versatus in armis:
Iussa sit ut pugilis Laurus obire caput.

Post ubi jam studiis propior caelestibus ibat,
Haec bibere ex ipsis fontibus Ille cupit.

Romam igitur fidei volat, et pietatis ad arcem.
(Tanto par capiti quid nisi Roma foret?)

Paulus ut in caelis, Stephanus sic doctus in Ur-
be est:

Urbsque erat id Stephano, Paule quod astra
Tibi.

Hinc sua in orbis aquas Piscator maximus Ille
Retia caelesti dexteritate jacit.

Hujus et exemplis formatus, et arte magistri
Fischer Piscator magnus ab urbe redit.

Agraria! Te primam rediens amplectitur, in Te
Romanas gestit, spargere mentis opes.

Esse Capellanus chara sibi iussus in Urbe,
Plaudit, et ardenti pectore munus adit.

Hic Stephani virtus, hic crescere gloria caepit:
Hic animi radios explicat Ille sui.

Svavis erat jam tunc in agendo, fortis at una;
 Hinc Illum timor est, inde sequutus amor.
 Mens Juveni docilis, docilisque scientia mentis
 Imberbes annos, quae superaret, erat.
 Plena Sacerdotem fuerat, spectare voluptas,
 Sive foris faceret munera sive domi.
 Quando suae stabat testes pietatis ad aras,
 Has paene ambufsit pectoris igne sui.
 Dicentis gravitas, et amaenae gratia lingvae
 Non populi poterant exsatiare sitim
 Sed primam Stephano sua conversatio laudem
 Praebet, in hac speculi semper Is instar erat.
 Omnibus alter in hac visus Gonzaga fuisset;
 Si tenera gereret Lilia casta manu.
 Agria! spe dederas Stephano jam nonne Thiaras?
 Jam tunc nonne fuit vox Tua: Praesul erit?
 Utique Praesul erit: sed Heves desiderat ante,
 Hoc Parocho caulam nobilitare suam.
 Hinc Agriam repetens Agriensis gloria Stalli,
 Raraque sacra ti gemma Senatus erit.
 Fulciet ante Tuum latus O ter Carole magne!
 Ex Te Vir discet, Praesul et esse gravis.
 Et cum sit Stephanus non solis creditus aris.
 Sed Patriae pariter, Caesaribusque datus.
 Pesthinum prius ibit ad hoc illustre theatrum;
 Hinc Budam regni corque, caputque petet.
 Intemeratus ibi Themidos Antistes, et inter
 Pannoniae septem Lumina Lumen erit.
 Hic aequi studium, patriique scientia Juris
 Ad duo celsa Illi culmina sternet iter.
 Agria! suspiras absentem? est id mihi gratum:
 Dulcius ut potes, est acuenda sitis.
 Szathmár restat adhuc: illic primordia sedis
 Praesuleae Stephani sunt jacienda manu.

Ardua cunctarum cum sint exordia rerum,
Magnanimo fuerant haec superanda Viro.
Primus ibi sacros Stephanus conscendet honores,
Aeternaeque sator prosperitatis erit.

Agria! tot Stephanus meruit Tuus ante coronas;
Ut sit in amplexus dignior ire Tuos.

Nec male: tot virtus prius est perculsa palestris,
Quae rectora duo talia regna fuit.

Pande sinus! ah pande Tuas mea Patria portas!
Jam Tua jam Statuum gloria Fischer adest!

Sed nisi distendas spatium majoribus Urbem,
Major erit splendor Praesulis Urbe Tua.

Scilicet hic duplici Praesul fulgore coruscat,
Virtutum, et Generis nobilitate sui.

Erdödi fortem, pulchrum Barkóczy, potentem
Eszterházi, aevi sidera clare sui! *)

Stemmata consequitur Stephanus; virtutibus

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Estque potens, pulcher, fortis, et adde, Pius.
Gratulor: O tandem ter, et amplius Agria felix!

Quod facilem accipias ad Tua vota Patrem.

Ne dubita: Iste Tuum, nam nemo Benig-
nior Illo,

Tollet, si quod Te forte premebat,
onus.

Ergo Diis, Regique Tuo, qui Divus, et Ipse est,
Quas rara haec poscit, gratia, redde vices.

Quemque Tibi virtus, superum quem cura paravit,
Praesulis, atque Pii Patris ad instar habe.

Jam cape Tu geminas Magnus Moderator habenas.

Et valida serves utraque Lora manu.

Moysen, et Aronem socio sic foedere necte:

Publica, ut excipiat munus utrumque salus.

*) Magistralis memoriae Episcopi Agrienses,

Serviat Augusto manus altera, et altera regno;

Serviat at caelis utraque juncta manus.

Sic Patriae, sic Principibus, sic denique caelis

Charus, et ex omni parte Beatus eris.

Di Tua vota beent! successus caepta coronet!

Sitque Tibi semper gloria, fida comes!

Astra subi: postquam vereque, diuque fuisti

Subjectis Placidus, Pauperibusque
Pius.

H í r a d á s.

A' Bilini Savanyúvíznek

Mivolta és Hasznavétele eránt.

Minekelötte még a' Bilini Savanyúvíznek mivoltát esmérték, és így minekelötte még a' Kémiai felosztás által annak betse meghatározott volna: már ez a' Savanyúvíz v. Borvíz, Európának sok részeibe szálljelküldöztetett, és ezt a' közönséges elterjedését orvosi és egészségfenntartó erejére nézve érdemlette.

A' régi kútfő körül épületek állítatván fel, könnyen megeshetett, hogy akkor a' borvíz forrásához más édes víz is elegyedett; mert a' Bilini Savanyúvíz egynehány nedves esztendőök lévén egymásután 1805-ben az erejéből elvesztett. Erre nézve, nehogy a' Publikum megtsalódjék, azolta nem is küldetett szálljel innen savanyúvíz; míg nem a' forrás, a' beléfolyó édes víz-erektől elrekesztetvén, régi erejét visszanyerte.

Ez ugyan nagy költségbe került, de mégis, véghez ment, és a' mult esztendőben ennek szálljelküldöztetése ujra elkezdödt. Az alatt az idevaló Orvos, a' forrásvíznek mivoltát akarván kitanulni, vizének részeit kémiai felosztás által hitanulta; melly

az 1787-dik éfztendőbeli megvizsgálással öfzvevet-
tetvén itt következik.

Tíz font vízben, patikai font fzerént mérve, van.

	A' Karolina forrásban.	Jósef forrás- ban.	Mellesleg forrásban.	A' régi kút- főben.
zár az szénsava- nyú Nátrum. . .	154 $\frac{1}{4}$ Gran	193 $\frac{1}{8}$ Gran	134 Gran	159 $\frac{3}{8}$ Gran
— ugyan az kristályozva . .	425 —	532 —	371 —	—
zár az kénkösa- nyú Nátrum. . .	43 $\frac{3}{4}$ —	46 $\frac{7}{8}$ —	37 $\frac{5}{8}$ —	—
— ugyan az kristályozva: . .	104 $\frac{1}{4}$ —	111 $\frac{1}{2}$ —	89 $\frac{5}{8}$ —	29 $\frac{5}{16}$ —
ósavanyú Ná- um (közöns. só)	21 —	22 —	18 —	11 $\frac{7}{16}$ —
zénsavanyú ézföld.	16 —	20 —	20 —	21 $\frac{1}{16}$ —
zénsavanyú íkföld.	7 $\frac{1}{2}$ —	10 —	11 —	15 $\frac{5}{16}$ —
afsalakszefz.	2 —	—	—	—
övetsföld. . . .	3 —	4 —	3 —	4 $\frac{15}{16}$ —

Ebből kitetfzik: hogy a' Bilini Savanyúvíznek
mai forrása nem hogy vesztett volna erejéből, sőt
nevekedett abban. Mert annak Gázos mivolta a'
3 kútfőt öfzvevén éppen olyan erányosságban van
egymáshoz, mint: $81\frac{1}{4}$ — 100 — $115\frac{5}{8}$ rézf kotz-
kaízhez.

Ennek vasas része, melly ugyan tsekély, de
hathatós erejű, a' régi kútfőben nem volt meg, 's
úgy látszik, hogy azolta jött hozzá. Egyébaránt
igen könnyű volna az Orvosnak a' nem vasas vizet
is vassal elkészíteni, mikor olyanra volna szüksége.

A' Savanyúvíz forrása mostani állapotjában tífz-
ta, mint a' kristály, színe nints; ha: száraz helyen
tartják, éfztendeig is eláll; a' tífztságát el nem
veszti, 's tsak igen igen vékonyan fogja meg az edény
oldalát sárgás-barna színnel. Az erejéből sem veszt
pedig el; mellyre nézve sok más savanyúvizet fe-
nyül halad.

A' szaga hirtelen ható és elfzálló ; az íze friss hívesítő, savanyúkás. Ha rázzák habzik, ha egyik pohárból a' másikba töltik fzemzik, mégpedig ha borral elegyítik igen erősen; ha nádmézet vetnek belé úgy buzog mint Sámpaniai bor.

Legnevezetesebb része ezen savanyúvíznek mégis a' fzésavanyú gá f z. A' honnan mind azok a' hathatós tulajdonságok, mellyeket az Orvosok a' Gá f z' ezen nemében keresnek, ebben is feltallátanak, tsak hogy ebben még más részek is vannak.

Egyebaránt minden nyavalya, mellyben a' Savanyúvíz hathatós erejű lehet, ötféle lehet, úgymint.

1. Némelly mejjbéli betegségek, mint a' fahadékos tudókorság, és a' turhás köhögés.

2. A' Belső részek megromlotttsága, mint: a' sárgaság, szorúrás, hányás, vérhányás.

3. A' hojag romlott állapotja; a' főveny, s. a. t.

4. A' megromlott nedvefségekből származó nyavalyák, mint a' fejärsárgaság s. a. t.

5. A' Sínlódés, midön a' test észrevehetően okok miatt fogy vagy sínlódik.

Ezen nyavalyákban hathatós ereje lehet ezen Savanyúvíznek, mint diaetai eszköznök, ha ahoz, más orvosi szerek és járulnak. Mint diaetai eszköz nem tsak enyhülést hanem hideglelés nélkül való erőssödést is okozhat ez, a' maga kedves íze által, az elerőtlenült fzenvedőknek. Bővebb és közelébről való leírását találhatják az Olvasók a' Bilini Savanyúvíz' tulajdonságainak és részeinek, ezen munkában: —

„Die Mineralquellen zu Bilin in Böhmen, von Dr. F. A. Reü f z, melly a' nyomtató sajtó alól minden orán kifog kerülni.“

A' Lobkowitz Raudnitzzi Hertzegi Uradalombéli Szorgalmatoskodás és Kereskedés Igazgató Tíztsége által.